

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: **P. Š.**, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem v Praze 98, Mansfeldova 729/3, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 2004, č. j. 11 Ca 245/2003 – 20,

t a k t o :

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 2004, č. j. 11 Ca 245/2003 – 20, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 10. 9. 2003, č. j. x, byla zamítnuta žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. (o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů – dále též jen „zákon“), s odůvodněním, že žalobci nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu jeho věznění od 10. 5. 1989 do 21. 12. 1989 (z politických důvodů) nevznikl, neboť rozhodnutí o zrušení jeho neoprávněného věznění, vydané Okresním soudem v Olomouci dne 11. 12. 2002, pod č. j. RT 4/2002 – 14, nebylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ani podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu, neboť deklaruje pouze účast žalobce na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. v platném znění, per analogiam. Žalovaná v odůvodnění rozhodnutí dále uvedla, že zákon č. 261/2001 Sb. považuje za politického vězně pouze vězně, u něhož bylo rozhodnutí o jeho věznění zrušeno podle výše citovaných dvou zákonů s tím, že některá pravomocná odsuzující soudní rozhodnutí byla

sice zrušena přímo zákonem č. 119/1990 Sb (§ 2), ovšem trestného činu, pro který byl odsouzen žalobce, se tento postup netýkal. Ke zrušení odsuzujícího rozsudku podle zákona č. 119/1990 Sb. by tak mohlo dojít jen k návrhu podle § 5 téhož zákona, nebo v důsledku stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem podle § 30 odst. 2 téhož zákona, k čemuž však v daném případě též nedošlo a rozsudek byl zrušen podle obecných ustanovení trestního řádu. Žalovaná potvrdila, že žalobce byl vězněn pro trestný čin politického charakteru a toto rozhodnutí bylo následně zrušeno, ke zrušení však nedošlo způsobem předpokládaným zákonem č. 261/2001 Sb. I když lze v obecném pojetí žalobce pokládat za politického vězně, nesplňuje tímto zákonem stanovenou podmínku pro postavení „politického vězně“ ve smyslu tohoto zákona. Legislativní zkratku „politický vězeň“ zavádí zákonodárce jen pro účely tohoto zákona a stanoví podmínky k naplnění jeho pojmu. Žádosti o povolení obnovy řízení, k níž došlo v dané trestní věci, lze vyhovět pouze za splnění zákonem stanovených podmínek bez ohledu na politickou motivaci odsouzení. Zrušení rozsudku jako nezákonného tímto postupem odpovídá možnosti náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutí nebo nesprávným úředním postupem, nikoliv však možnosti odškodnění podle zákona č. 261/2001 Sb.

Městský soud v Praze se s tímto stanoviskem žalované, vyjádřeném v napadeném rozhodnutí, neztotožnil. Vyšel přitom především z obsahu správního spisu a v něm založeného usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 15. 4. 2002, č. j. Nt 202/2001 – 47, jímž byla podle § 278, odst. 1, trestního řádu povolena obnova řízení skončeného pravomocným rozsudkem Vojenského obvodového soudu v Olomouci ze dne 9. 6. 1989, sp. zn. 1 T 77/89, kterým byl žalobce odsouzen pro trestný čin nenastoupení vojenské služby v ozbrojených silách podle § 269, odst. 1, trestního zákona a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na dobu 20 měsíců. Současně byl tímto usnesením pravomocný rozsudek Vojenského obvodového soudu v Olomouci ze dne 9. 6. 1989 sp. zn. 1 T 77/89, jakož i všechna další rozhodnutí na tento rozsudek obsahově navazující, zrušen podle § 284, odst. 1, trestního řádu. Dále vyšel Městský soud v Praze též ze žalobcem předloženého rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2002, č. j. 2 T 68/2002 – 57, kterým byl žalobce podle § 226 písm. b) trestního řádu zproštěn obžaloby pro trestný čin, pro který byl uvedeným Vojenským soudem v Olomouci pravomocně odsouzen. V odůvodnění rozsudku ze dne 24. 5. 2002 Okresní soud v Olomouci uvedl, že po zhodnocení předložených důkazů dospěl k závěru, že jednání obžalovaného, za které byl pravomocně odsouzen, nelze považovat za trestný čin, když bylo zjištěno, že základní vojenskou službu nenastoupil z náboženského přesvědčení. Dále Městský soud v Praze vycházel též z usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 11. 12. 2002, č. j. Rt 4/2002 – 14, kterým bylo rozhodnuto tak, že žalobce je podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., v platném znění per analogiam, účasten soudní rehabilitace. Městský soud v Praze vyslovil přesvědčení, že z obsahu spisového materiálu je patrné, že Okresní soud v Olomouci se dobral stejného výsledku, jakoby žalobce rehabilitoval podle zákona č. 119/1990 Sb., když postupu podle naposledy uvedeného zákona bránila v současnosti již prošlá lhůta k projednání věci. Jelikož bylo postupováno podle obecných a nikoliv rehabilitačních předpisů, nevznikl by žalobci nárok na odškodnění podle zákona č. 261/2001 Sb. Proto bylo nutno postupovat analogicky podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., podle kterého se ustanovení tohoto zákona užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy, uvedenými v § 2 a v § 4 tohoto zákona, v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. Městský soud v Praze dovodil, že v dané věci žalobce

prokázal, že v obnoveném trestním řízení ve věci vedené původně Vojenským obvodovým soudem v Olomouci pod sp. zn. 1 T 77/89, byl pravomocný odsuzující rozsudek tohoto soudu zrušen a následně rozsudkem Okresního soudu v Olomouci byl žalobce pro skutek, pro který byl původně pravomocně odsouzen, zproštěn obžaloby s odůvodněním, že jednání, pro něž byl žalobce odsouzen nelze považovat za trestný čin. Následně pak tentýž soud usnesením ze dne 11. 12. 2002, č. j. Rt 4/2002 – 14, konstatoval, že se na žalobce analogicky vztahují ustanovení zákona č. 119/1990 Sb., takže je této rehabilitace účasten. Uvedené rozhodnutí je přitom v souladu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 187/2000, ve kterém je ve vztahu k zákonu o soudní rehabilitaci uvedeno, že záměřům rehabilitace nelze bránit pozitivně právním dogmatismem při výkladu právních norem a že rehabilitační předpisy je třeba s ohledem na jejich smysl a účel interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob. Městský soud v Praze dovodil, že žalobce doložil, že jeho věznění bylo nespravedlivé a nelegitimní a že odsuzující rozsudek Vojenského soudu, na jehož základě byl vězněn, byl v rámci povolené obnovy řízení zrušen a v obnoveném řízení byl žalobce pro skutek, pro který byl odsouzen a vězněn, zproštěn obžaloby. Poté bylo konstatováno, že se žalobce účastní soudní rehabilitace podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., a toto konstatování nahrazuje podmínku stanovenou v § 2 odst. 1 zákona č. 261/2002 Sb. – je tudíž nutno postupovat tak, jakoby rozhodnutí o věznění žalobce bylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb. Proto shledal žalobu důvodnou a napadené rozhodnutí žalované jako nezákonné zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení podle § 78 odst. 1, odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

Včas podanou kasační stížností napadla žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) výše uvedený rozsudek pro nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení, dovolávajíc se důvodu kasační stížnosti uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Podle jejího přesvědčení soud nesprávně posoudil právní otázku, zda občan, u něhož byla vyslovena účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., má či nemá nárok na jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 261/2001 Sb. Odkázala na právní názor vyslovený v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 10. 2003, č. j. 5 A 544/2002, v němž v obdobné věci soud uvedl, že ke zrušení daného odsuzujícího rozsudku podle zákona č. 119/1990 Sb. by mohlo dojít jen k návrhu podle § 5 téhož zákona nebo v důsledku stížnosti pro porušení zákona podané podle § 30 odst. 2 generálním prokurátorem. Žalovaná přitom nebyla oprávněna posuzovat, zda by v případě takového návrhu došlo ke zrušení odsuzujícího rozhodnutí podle zákona č. 119/1990 Sb., ani zda by mohl být úspěšný návrh podle zákona č. 198/1993 Sb. I když žalobce byl vězněn pro trestný čin politického charakteru a toto rozhodnutí bylo zrušeno, nedošlo ke zrušení způsobem, který předpokládá zákon. Zrušení odsuzujícího rozhodnutí cestou obnovy řízení podle trestního řádu nesouvisí s politickou motivací odsouzení, ale vychází jen ze zákonem splněných podmínek k obnově řízení, zrušení rozsudku jako nezákonného odpovídá případně možnosti náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb.

Poukázala též na obdobný právní názor vyslovený v rozsudku téhož soudu ze dne 26. 8. 2003, č. j. 7 A 508/2002, podle něhož není zrušením rozhodnutí ani účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Dále stěžovatelka poukázala na nálezy Pléna Ústavního soudu č. 84-279/2001 Sb. a sp. zn. Pl.ÚS 46/2000, jimiž byl odmítnut návrh na zrušení ustanovení § 6 zákona č. 119/1990 Sb., přičemž v odůvodnění svého rozhodnutí Ústavní soud kromě jiného uvedl, že „každý z rehabilitačních zákonů zavedl určitou proceduru uplatnění nároků, včetně odlišného určení lhůt k jejich uplatnění“. „Stanovení časového limitu pro uplatnění návrhu nemůže být ani v rozporu s principem rovnosti občanů

zakotveným v článku 1 Listiny základních práv a svobod, neboť tím se nezvýhodňuje žádná sociální skupina na úkor jiné, ani se nediskriminuje některá sociální skupina, nýbrž se tak dává jen průchod potřebě, aby právo bylo uplatněno ve stanovené lhůtě“. „Rušení lhůt porušuje zásady právního státu, neboť významně zasahuje do principu právních jistot, který je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů. Lhůta sama o sobě nemůže být protiústavní“. Stěžovatelka v této souvislosti poukazuje na ustanovení § 6 odst. 1 věty první zákona č. 119/1990 Sb., podle něhož návrh na přezkumné řízení podle § téhož zákona ve vyjmenovaných věcech (kam spadá i případ žalobce) lze podat nejpozději do dvou let ode dne účinnosti tohoto zákona. Bylo-li přezkumné řízení zahájeno jen na návrh prokurátora a ten jej vzal zpět, může odsouzený podat návrh nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy byl o zpětvzetí návrhu vyrozuměn. Podle § 6 odst. 2, zmešká-li oprávněná osoba z důležitých důvodů lhůtu k podání návrhu na zahájení řízení, může požádat o navrácení lhůty do jednoho měsíce od pominutí překážky, nejpozději však do tří let ode dne účinnosti tohoto zákona. Nebyl-li návrh na zahájení řízení dosud podán, je třeba jej se žádostí spojit. O navrácení lhůty podle § 6 odst. 3 rozhodne soud, jemuž přísluší konat přezkumné řízení. Těchto lhůt žalobce ani generální prokurátor nevyužil a nedošlo tudíž ke zrušení odsuzujícího rozhodnutí za trestný čin uvedený v § 4 zákona č. 119/1990 Sb. způsobem předpokládaným zákonem č. 261/2001 Sb.

K otázce použití analogie pro posouzení nároku žalobce, když ve věci bylo odsuzující rozhodnutí zrušeno v obnoveném řízení, stěžovatelka uvedla, že její užití nepřichází v úvahu už proto, že důvody k povolení obnovy a následně i důvody vedoucí ke zrušení rozhodnutí v obnoveném řízení jsou naprosto odlišné od důvodů, pro které přicházelo v úvahu zrušení rozhodnutí podle zákona č. 119/1990 Sb.; podobně nelze připustit analogii a nahradit podmínku zrušení rozhodnutí podle zákona o soudní rehabilitaci, rozhodnutím o účastenství na rehabilitaci a odškodnění podle § 33 odst. 2 téhož zákona, jelikož pouhé účastenství na rehabilitaci nárok podle zákona č. 261/2001 Sb. nezakládá. Stěžovatelka vyslovuje názor, že usnesení okresního soudu o účasti žalobce na soudní rehabilitaci je zcela účelové, když zvolený postup navíc odporuje ustanovení zákona č. 119/1990 Sb. Protože žalobce byl pravomocně odsouzen za trestný čin uvedený v § 4 zákona o soudní rehabilitaci a uložený trest vykonal, nelze v žádném případě k jeho rehabilitaci použít ustanovení § 33 odst. 2 téhož zákona, neboť to se vztahuje pouze na případy, kdy čeští občané byli neoprávněně vězněni, aniž by jejich trestní věc skončila pravomocným odsuzujícím rozsudkem. Tento postup okresní soud zvolil účelově, z důvodu umožnit účastníkovi řízení poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. proto, že účastník zmeškal lhůtu uvedenou v § 6 zákona č. 119/1990 Sb. a nemohlo být rozhodnuto o jeho rehabilitaci podle § 4 zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatelka uzavírá, že žalobce není oprávněnou osobou podle zákona č. 261/2001 Sb. a navrhuje, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce podal ke kasační stížnosti vyjádření, v němž navrhuje zamítnutí kasační stížnosti. Vytýká žalované, že přesáhla svou pravomoc, pokud označila rozhodnutí Okresního soudu v Olomouci o účasti žalobce na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., za zcela účelové a odporující ustanovení zákona č. 119/1990 Sb. Zdůrazňuje, že úkolem žalované je podle pravomocných soudních rozhodnutí jednat a nikoliv hodnotit jejich správnost jako předběžnou otázku. Připomíná též celkovou koncepci zaujatou Ústavním soudem ČR, který v nález ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II.ÚS187/2000 ve věci J. M. vyslovil právní názor: „Záměrem rehabilitace nelze bránit pozitivně právním dogmatismem při výkladu právních norem. Ustanovení rehabilitačních předpisů je právě s ohledem na jejich smysl a účel zapotřebí interpretovat extensivně ve prospěch postižených osob.

Na rozdíl od restitucí majetku takový výklad nemůže vést k nepřipustným zásahům do práv jiných osob“. Pokud stěžovatelka odkázala na jiný nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl.ÚS 46/2000, žalobce zdůraznil, že v tomto nálezu bylo uvedeno pouze tolik, že nevratná lhůta stanovená v § 6 zákona č. 119/1990 Sb. pro přezkumné řízení podle § 4 tohoto zákona, není protiústavní. Znamená to tudíž pouze tolik, že v současné době již nelze podávat úspěšné návrhy na přezkumné řízení podle § 4 zákona č. 119/1990 Sb. v platném znění. Ustanovení § 33 odst. 2 téhož zákona však není žádnými lhůtami vázáno. Žalobce dále připomíná, že stěžovatelka vzdor svému názoru, k řadě osob, u nichž po povolení obnovy došlo ke zproštění obžaloby a byla vyslovena rehabilitace podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., bez jakýchkoliv problémů jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 261/2001 Sb. vyplatila. Pokud stěžovatelka odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 10. 2003, sp. zn. 5 A 544/2002 Sb. pak žalobce dodává, že by měla též uvést i to, že následně došlo ke zrušení jejího rozhodnutí rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. 7 Ca 192/2003. Dále stěžovatelce vytýká nepřipadnost poukazu na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. 7 A 508/2002 Sb. s tím, že šlo o případ skutkově nikterak nesouvisející s případem žalobce. V doplňku vyjádření ze dne 25. 10. 2005 žalobce dodává, že si je vědom toho, že Nejvyšší správní soud je v současné době vázán dvěma odlišnými právními názory: na jedné straně jde o názor vyslovený v rozsudku rozšířeného senátu tohoto soudu ze dne 22. 7. 2005, sp. zn. 3 Ads 33/2004 - 84 a na straně druhé právním názorem vysloveným v nálezu Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005 (vyhlášen 3. 8. 2005, sp. zn. I.ÚS 605/2003) v obdobné věci V. F. Žalobce má za to, že názor Ústavního soudu má převažující právní sílu, a proto trvá na tom, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl. Pokud by chtěl Nejvyšší správní soud odstranit zmíněný rozpor pak navrhuje tyto možnosti: a) předložit věc znovu k posouzení rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu, za b) předložit věc přímo Ústavnímu soudu. Má za to, že ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. zakládá - mezi za minulého režimu neoprávněně vězněnými osobami - zcela nedůvodné rozdíly, neboť striktním výkladem jsou z možnosti přiznání jednorázové peněžní částky bez jakéhokoliv logického důvodu diskvalifikováni všichni, kteří byli rehabilitováni podle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci. Dále jsou diskvalifikováni ti, kteří byli odsouzeni pro trestné činy uvedené v § 2 a § 4 zákona č. 119/1990 Sb., ale zrušení dosáhli cestou stížnosti pro porušení zákona či obnovy řízení (ať už před účinností zákona č. 119/1990 Sb. či později). Podobně jsou diskvalifikováni ti, kteří byli nezákonně vězněni bez odsuzujícího rozhodnutí, neboť u takových osob nemohlo dojít ke zrušení rozhodnutí podle zákonem předpokládaných dvou právních předpisů a mohla být vyslovena jejich rehabilitace jen podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. V tomto žalobce shledává nerovnost rehabilitovaných občanů a tudíž porušení článku 1 Listiny základních práv a svobod. V praxi pak žalovaná tuto nerovnost ještě prohloubila, když osobám ve zcela shodné právní situaci někdy jednorázovou částku přiznala, jindy odmítla. Podle názoru Ústavního soudu ČR, vyjádřeném v nálezu sp. zn. I.ÚS 605/2003, by bylo možné tyto rozpory překlenout vhodnou interpretací zmíněného ustanovení, a to ve prospěch postižených osob. Pokud by však Nejvyšší správní soud shledal za potřebné věc ošetřit i po formální stránce, pak mu žalobce navrhuje předložit Plénu Ústavního soudu návrh na vyslovení nálezu, Slova: „Podle zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistickému režimu a odporu proti němu (dále jen „politický vězeň“) se v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. zrušují pro rozpor s ustanovením článku 1 Listiny základních práv a svobod“. Žalobce ještě pro úplnost upozornil, že podobný problém vyvstal i při výkladu nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu, ke zmírnění některých křivd, způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální. Vláda tento rozpor vyřešila

dalším nařízením č. 405/2005 Sb., kterým doplnila ustanovení § 1 písm. a) předchozího nařízení tak, že příplatek se výslovně týká i těch, kdo „byli nezákonně zbaveni osobní svobody a byli rehabilitováni podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb.“.

Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatelka uplatnila ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady, k nimž by podle § 109 odst. 3 s. ř. s. musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost shledal důvodnou.

Jádrem sporu je odpověď na otázku, zda usnesení soudu, kterým je v návaznosti na zrušení původního odsuzujícího rozsudku v rámci obnovy řízení podle trestního řádu vyslovena účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., nahrazuje splnění podmínky pro přiznání jednorázové peněžní částky podle § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., tj. zrušení rozhodnutí o věznění podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Je třeba připustit, že v minulosti se judikatura řešící tuto právní otázku rozcházela nejen mezi jednotlivými krajskými soudy, ale rozdílné právní názory byly vysloveny i v rozsudcích Nejvyššího správního soudu. Tento nežádoucí stav vedl k předložení věci, kde rozhodnutí záviselo na řešení stejné právní otázky, k rozhodnutí rozšířenému senátu jmenovaného soudu podle § 17 odst. 1 s. ř. s. Ten dospěl k závěru, že právní názor obsažený v precedentním rozsudku Nejvyššího správního soudu č.j. 5 A 534/2002 – 34 ze dne 9. 7. 2003 není správný a zformuloval právní názor nový, který bude pro futuro respektován všemi senáty Nejvyššího správního soudu rozhodujícími obdobné případy.

Mezi účastníky je nesporné, že žalobce byl rozsudkem Vojenského obvodového soudu v Olomouci ze dne 9. 6. 1989, sp. zn. 1 T 77/89 odsouzen pro trestný čin nenastoupení vojenské služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na 20 měsíců, z něhož vykonal trest v období od 10. 5. 1989 do 21. 12. 1989. Usnesením Okresního soudu v Olomouci ze dne 15. 4. 2002, č. j. Nt 202/2001 – 47, byla povolena obnova řízení skončeného označeným pravomocným rozsudkem, uvedený rozsudek vojenského soudu, jakož i všechna další rozhodnutí na tento rozsudek obsahově navazující byl zrušen podle § 284 odst. 1 trestního řádu. Dále je nesporné z rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2002, č. j. 2T 68/2002 – 57, že žalobce byl podle § 226 písm. b) trestního řádu zproštěn obžaloby pro trestný čin, pro který byl uvedený vojenským soudem pravomocně odsouzen. Okresní soud v Olomouci v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že jednání obžalovaného nelze považovat za trestný čin, když bylo zjištěno, že nenastoupil základní vojenskou službu z náboženského přesvědčení. Žalobce rovněž doložil usnesením téhož soudu ze dne 11. 12. 2002, č. j. Rt 4/2002 – 14, že je podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. v platném znění účasten na rehabilitaci per analogiam. Nespornou skutečností je také to, že stěžovatel doložil, že je státním občanem České republiky.

Podle § 2 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům Československých zahraničních armád

a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon“), se tento zákon vztahuje na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990, u nichž bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1990 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Zákon tedy stanoví tři podmínky, které musejí být současně splněny, aby žadateli mohla být poskytnuta jednorázová peněžní částka. Není sporu o tom, že první dvě podmínky stěžovatel splnil, a to občanství České republiky a věznění pro trestný čin politického charakteru mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990. Spornou otázkou však je, zda byla naplněna i třetí podmínka, tj. zrušení rozhodnutí podle zákona č. 119/1990 Sb.

Jak vyplynulo ze správního spisu, stěžovatel byl pravomocně odsouzen a vězněn pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona, který je zahrnut ve výčtu uvedeném v § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatel tedy mohl soudní rehabilitace dosáhnout cestou přezkumného řízení podle oddílu třetího zmíněného zákona. Jelikož však nepodal návrh na zahájení řízení ve lhůtě uvedené v § 6 zákona č. 119/1990 Sb., tímto způsobem rehabilitován nebyl. Konstitutivní rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení. Pokud jde o usnesení soudu o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci, jež k prokázání svého nároku na jednorázovou peněžní částku předložil, k jeho povaze se vyjádřil Nejvyšší správní soud v odůvodnění rozsudku rozšířeného senátu ze dne 22. 7. 2005, č. j. 3 Ads 33/2004 – 84 takto: „Existence usnesení o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci per analogiam dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. dle názoru Nejvyššího správního soudu nic nemění na tom, co je ve věci nejpodstatnější, totiž že rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení, tedy nikoliv v řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. Jednak toto usnesení má pouze deklaratorní charakter a jak již bylo uvedeno v rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 7 A 508/2002 – 23 ze dne 26. 8. 2003, žádné rozhodnutí o věznění se jím neruší, jednak toto usnesení (a jemu podobná v dalších případech) bylo vydáno v důsledku porušení zákona ve prospěch žalobce, jak judikoval Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 4 Tz 98/2003 ze dne 23. 9. 2003. Podle tohoto rozsudku „ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. bylo přípustné použít v rehabilitačním řízení pouze tehdy, pokud dotyčná osoba nebyla pravomocně odsouzena za skutky uvedené v § 2 a § 4 v určeném časovém období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. Vzhledem k tomu, že zákonnou úpravou je přesně a úplně stanoveno, na jaký okruh osob a za jakých podmínek lze příslušné ustanovení zákona o soudní rehabilitaci vztáhnout, nepřichází zde v úvahu postup známý jako *analogia iuris*, neboť ten je možný pouze v případech, kdy právní úprava chybí, ale ani postup známý jako *analogia legis*, vzhledem k tomu, že obviněný své rehabilitace dosáhl, byť prostřednictvím jiného soudního postupu, a to výhradně podle ustanovení trestního řádu a trestního zákona. V důsledku toho může být za své původní odsouzení a pobyt ve výkonu trestu odškodněn v souladu s platnou právní úpravou podle zákona č. 82/1998 Sb.“ Na této argumentaci rozšířený senát Nejvyššího správního soudu neshledal potřebu cokoliv modifikovat. V této právně zcela obdobné věci také vyslovil, že nelze přehlédnout, že usnesení soudu o účasti stěžovatele na rehabilitaci a odškodnění bylo vydáno účelově právě jen kvůli možnému splnění podmínek nároku na dávku, nikoliv z důvodu řešení situace neupravené zákonem.

Nejvyšší správní soud tedy ve shodě s dřívějším rozsudkem rozšířeného senátu dospěl k závěru, že usnesení o účasti žalobce na soudní rehabilitaci vydané analogicky podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. není právně relevantní skutečností pro posouzení nároku na jednorázovou peněžní částku dle zákona č. 261/2001 Sb. Stěžovatelka tedy nepochybila, pokud žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. za dobu od 10. 5. 1989 do 21. 12. 1989 zamítla s odůvodněním, že rozhodnutí Vojenského obvodového soudu v Olomouci ze dne 9. 6. 1989, sp. zn. I T 77/89, nebylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb. nebo podle zákona č. 198/1993 Sb. a nedošlo tak k naplnění podmínek stanovených § 2 odst. 1 zákona. Městský soud v Praze tudíž pochybil, pokud zrušil napadené rozhodnutí stěžovatelky, opíraje se o právní posouzení, s nímž se Nejvyšší správní soud s ohledem na právní názor zastávaný rozšířeným senátem tohoto soudu, neztotožňuje. Jelikož výtka uplatněná stěžovatelkou v kasační stížnosti tvrdící nesprávné právní posouzení věci soudem byla shledána důvodnou, zrušil Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze a věc mu vrátil k dalšímu řízení podle § 110 odst. 1 s. ř. s. V dalším řízení je uvedený soud vázán tímto právním názorem Nejvyššího správního soudu (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud považuje za účelné podotknout, že výše prezentovaný právní názor není v rozporu se stanoviskem zaujatým Ústavním soudem ČR v nálezu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000, jehož se žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti dovolával. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s tím, že ustanovení rehabilitačních předpisů je třeba s ohledem na jejich smysl a účel interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob, avšak má zato, že nepřekročitelnou hranicí, kterou nelze překlenout ani extenzivním výkladem, je zásada, že na situaci výslovně upravenou právním předpisem (§ 4 písm. e) a celý oddíl třetí zákona č. 119/1990 Sb.) nelze aplikovat ustanovení řešící situaci zcela odlišnou (§ 33 odst. 2 téhož zákona) a použitím analogie tam, kde k tomu není důvod, obcházet zákon. To platí, ať už jsou pohnutky jakékoliv.

Ani nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03, na nějž žalobce upozornil ve snaze podpořit tak argumentaci, již vtělil do žaloby a vyjádření ke kasační stížnosti, spornou právní otázku neřeší. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ve srovnatelné věci zrušil proto, že ke stěžovatelem v průběhu řízení předloženému usnesení o jeho účasti na rehabilitaci, které bylo vydáno až po rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o zamítnutí jeho žádosti, nepřihlédl, ač tak – vzhledem k specifčnosti věci – učinit mohl a měl. Zároveň ale Ústavní soud konstatoval, že tím nikterak nepředjímá závěry ve věci samé. Nejvyšší správní soud v novém rozhodnutí dostal pokynu Ústavního soudu a posouzení sporné právní otázky odpovídalo závěru, k němuž dospěl rozšířený senát ve výše popsaném případě.

K námitce žalobce, že ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 261/2001 Sb., zakládá zcela nedůvodné rozdíly mezi osobami, které byly za minulého komunistického režimu vězněny, a navrhuje, aby Nejvyšší správní soud přerušil řízení a věc předložil Ústavnímu soudu podle čl. 2 Ústavy ke zrušení ustanovení § 2 odst. 1 zák. 261/2001 Sb., Nejvyšší správní soud uvádí, že navrhovaný postup neshledal důvodným, neboť nepokládá zmíněné ustanovení za protiústavní. Cílem restitučních a rehabilitačních předpisů obecně bylo odstranění některých krivd způsobených minulým režimem, ať již formou naturálních restitucí či poskytnutím odškodnění. Zákony byly vydány při vědomí, že nikdy nelze poskytnout zadostiučinění všem a v plném rozsahu. Proto stanovily určitá kritéria vymezující okruh oprávněných osob i podmínky pro plnění včetně zákonných lhůt. Nelze pokládat za diskriminační vůči žalobci, že při nevyužití lhůty k podání návrhu

na dosažení rehabilitace podle § 6 zák. č. 119/1990 Sb., mu nemůže být odškodnění podle zák. č. 261/2001 Sb. přiznáno, neboť lhůta zde uvedená nepochybně platila pro všechny v úvahu přicházející osoby. Není důvodu ustanovení § 2 odst. uvedeného zákona rušit, spíše se nabízí otázka, zda neměly být rozšířeny na některé další skupiny vězněných osob. Toho však nelze dosáhnout žalobcem navrhovaným způsobem. Stejně tak není možné označit za diskriminační skutečnost, že stěžovatelka v některých případech – za údajně obdobných podmínek – poskytla plnění jiným osobám, jakkoli nejednotnost v rozhodování je nepochybně jevem velmi negativním a nežádoucím. Nerovnost v postavení žalobce však nemůže být založena na tom, že v jeho prospěch žalovaná zákon neporušila, kdežto v případech jiných postupovala opačně. Konečně pak je třeba uvést, že na případ žalobce nelze podle Nejvyššího správního soudu vztáhnout právní názor Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03 ve věci L. K., (podle něhož Česká správa sociálního zabezpečení a Nejvyšší správní soud připustily, že stížnost pro porušení zákona, podaná v prospěch stěžovatele, měla pro něj horší následky, než kdyby podána nebyla, čímž porušily právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod – ve vztahu k výkladu podmínek satisfakce podle zák. č. 261/2001 Sb.), neboť v uvedené věci jde o případ zcela odlišný; nebyla v něm řešena otázka následků nevyužití lhůty k podání návrhu na soudní rehabilitaci, jak je tomu v souzené věci, ale otázka, jak je třeba postupovat v případě, kdy ke stížnosti pro porušení zákona byla kromě odsuzujícího protiprávního rozhodnutí, zrušeno též (mezi všemi na tento rozsudek navazujícími rozhodnutími) i rozhodnutí o rehabilitaci účastníka, vydané podle zák. č. 119/1990 Sb.

Podle ustanovení § 110 odst. 3 s. ř. s., zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí. V novém rozhodnutí ve věci rozhodne soud i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti podle ustanovení § 110 odst. 2 s. ř. s.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. března 2006

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu